

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Udgivet af Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nummer 36

December—Januar

1947—48

Roskilde Domkirke! Det sidste Hvilested for de fleste danske kongelige Personer, vel ikke vor ældste Domkirke, men med sin Oprindelse fra Harald Blaatands Trækirke dog rækkende over hele Danmarks historiske Tid. Den nuværende Kirke stammer fra det 13. Aarhundrede, men med sine Tilbygninger naturligvis stærkt ændret gennem Aarene.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hver Maaned
Redigeret af Jørgen Petersen.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.

Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Kristiansgade 8,
København K. Tlf. Central 4444

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arktivleder P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Civilingeniør, Gaardejer H. M. Markersen, R., Rødby,
(Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislunge.

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum
pr. Odense.

Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.

Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.

Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

A. Strange Nielsen:

Danske Bøndergaardes Register

Den kulturelle Indsats, Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har ydet og stadig yder for at knytte og styrke Baandene fra Bondeslægterne, der gik forud, til Nutidens Bønder, kan ikke paaskønnes nok. Det er et Virke, der bidrager til at holde Slægts-Traaden fra Generation til Generation indenfor den danske Bondekultur intakt, saa Bonden af i Dag finder sin Plads i den organiske Helhed, der dannes af denne Kulturs Udvikling fra de ældste Tider til vore Dage. Derved erkender det enkelte Menneske, at det Fundament, han i Dag bygger sin Tilværelse paa, er skabt ved, at de enkelte Slægtled har ydet deres større eller mindre Indsats i dets Opbygning. Erkendelsen heraf vil da drage med sig Respekten for de tidligere Generationers Virke og derved ikke alene hindre Kulturtab, men ogsaa skabe Betingelse for, at nye Værdier frembringes til Gavn for nuværende og kommende Slægter.

Ogsaa fra anden Side er der gjort en Indsats paa dette Omraade. Ved en bestemt Lejlighed, da Lejre-Egnens betydeligste Oldtidsmindesmærke truedes med Udslættelse, sluttede nogle af Egnens Mænd sig sammen og stiftede Lejre Fredningsforening, der har til Formaal at frede og værne om Lejre-Egnens historiske Minder samt at samle Egnens Folk om Hjemstavnsens historiske og kulturelle Minder og Værdier. Denne Forening har taget et Arbejde op, der ligger paa Linie med

Slægtsgaardsforeningens, men som indenfor Foreningens begrænsede Virkeomraade alligevel rækker videre ud. Medens Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde i det væsentlige har begrænset sin Virksomhed til at omfatte Slægtsgaardene, tager Lejre Fredningsforening sig af alle sin Egn's Gaarde, uanset om Slægten har besiddet sin Ejendom i et kortere eller længere Aaremaal.

Foreningen har lagt denne Gren af sin Virksomhed saaledes til Rette, at der tages fat paa en hel Landsby ad Gangen. Hver Gaard i Landsbyen registreres paa den Maade, at der udarbejdes en Liste over Indehaverne fra Fr. III's Matrikel (1664) til vore Dage med Angivelse af Overdragelsesaar (evt. Dato) fra Indehaver til Indehaver. Af Listerne fremgaar det, om Overdragelsen sker indenfor Slægten, og der nævnes den eventuelle Aarsag til Beboernes Fratrædelse: Død, Alderdom, Armod, Gaardens Forsiddelse o. s. v. I Registret gøres ogsaa Rede for de skiftende Ejendomsforhold, om det er en Fæstegaard, naar den bortskædes, og naar den overgaar til Selveje. Endelig oplyses det, naar Gaarden evt. er udflyttet, enten det nu er sket ved Udskiftningen eller maaske senere, ofte paa Grund af Ildebrand.

Ved Udarbejdelsen af disse Register er det nødvendigt at trænge fuldstændig til Bunds i Landsbyens Historie; herved fremkommer et Væld af Oplysninger, som naturligt maa have størst Interesse for Byens og Egnens Befolkning. I de sidste to Aar har man tilendebragt en saadan Landsby-Undersøgelse hvert Aar, og det er Meningen at fortsætte i samme Tempo.

Naar Høsten er kommet i Hus, indbyder Lejre Fredningsforening alle interesserede, og da først og fremmest Landsbyens egne Beboere, til en Hjemstavnsvandring gennem deres By. Er der Kirke i Byen, samles man der, og Kirkens Historie og Betydning i Sognet fremdrages af en kyndig Mand. Derefter gaar Turen i Flok og Følge Byen rundt paa den Maade, at der gøres Holdt ved Gaarde, Huse, Gadekær og Stræder. Hver Gaards Plads i Byen paa Udskiftningstiden fastslaas og eventuelle Bygningsrester af disse gamle Gaarde paavises. Samtidig fortælles der om Byens Foregangsmand og betydende Indbyggere gennem Aarhundrederne, saavel som om den jævne Mands Livsvilkår, hans Tro og Overtro. Alt det, der tilsammen gav Byen Liv i svundne Tider, drages frem, saa de nuværende Beboere ser deres By og dens Indbyggere, livagtig som den og de var, og føler sig hensat til hine Tidens Tilværelse. Der gøres Rede for den kolossale Omvæltning i Byens Historie, Udskiftningen førte med sig. I de fleste Tilfælde nedlagdes en af Gaardene, og Jorden fordeltes mellem Husmændene; der opstod maaske en særlig Husbebyggelse uden for den gamle Landsby. Byens Forhold i Ufredstider, naar Krig, Ildsvaade og Farsot hærgede, skildres og ledsages af Træk fra disse onde Tider, fortalt af de gamle, som igen har hentet deres Viden fra Forældre og Bedsteforældre.

Efter Vandrigen Byen rundt samles man i Byens Kro eller Forsamlingshus, medbringende Madkurven. Efter Maaltidet uddeles Gaardenes Register-Blade til de nuværende Indehavere, som forøvrigt har faaet en speciel Opfordring til at del-

(Fortsættes Omslagets Side 3)

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 36

DECEMBER — JANUAR

1947

JUL 1947

Saa gik atter et Aar, et for os Bønder yderst vanskeligt Aar. En sjælden streng og langvarig Vinter, der først slap sit Tag saa sent, at Sommeren egentlig kom uden noget Foraar, men gik lige over i en Sommervarme, der praktisk taget holdt sig til sidst i Oktober. Med faa Egnsuntdagelser gav Sommerens Nedbør saa ringe Væde, at Græsmarker og andre Afgrøder helt gik i Staa. En alt for lille Høst blev Resultatet, og en nødvendig Reduktion af Besætningerne har maattet foretages, om der i det hele taget skulde fodres igennem til næste Foraar. Alt dette kan nok give en Landmand alvorlige Tider, ikke mindst naar der tænkes paa den enorme Skatteforhøjelse, vi oplever, samt det Prisniveau, alle nødvendige Forbrugs- og andre Artikler er naaet til. Men vi maa og skal igennem ogsaa dette og kan ogsaa gøre det baade ved at arbejde og spare, to Ting, vi heldigvis fik lært som en god Grundregel, de fleste af os, af Forældre, der oplevede Tider, hvor kun disse to Faktorer gav Eksistensbetingelser, endda smaa nok.

Men alt dette onde til Trods fejrer vi dog den hellige Julefest paa samme Maade, som vi plejer, sandsynligvis overholdende gamle, nedarvede Skikke, og ubevidst maaske, mere grebne af selve Julens Evangelium, end vi selv aner? Naar der i denne Forbindelse tales om Skikke, gælder dette ikke alle, for de fleste er det snart to-tusind aarige Julebudskab noget meget alvorligt, det er Budet om en etisk Morallære, der desværre er saa sørgelig misbrugt og upaaagtet, at vi den til Trods maaske staar overfor en endnu frygteligere Verdenskrig. Men Julebudskabet indebærer ogsaa et fortrøstende Løfte, der, om vi forstod det og vilde rette vort Liv derefter, kunde skabe en Verden saaledes, som han, der lærte os den, ønskede den.

Skulde der saa sendes et Jule- og Nytaarsønske til Slægtsgaardens Læsere, burde det maaske lyde: „Gid den Jul, vi nu forestaar, maa fejres under Juleevangeliets inderste Mening i Haabet om Fred paa Jorden og i Menneskenes Sind, og gid det nye Aar maa bringe denne Fred et langt Skridt nærmere, end vi har set det i det Aar, der randt ud“.

Og saa takker vi Medlemmerne for Aaret, der gik, haabende at alle vil medvirke til at gøre vor Forening større, saaledes at vi kan naa det Maal, vi har sat os, nemlig at samle alle danske Slægtsgaarde i vor Forening og derved skabe et Arkiv, der i Fremtiden vil faa en uanet kulturel Betydning.

J. P.

Verset

Alt iler til sin Ende
Igjen et Leveaar.
O Gud! lær mig at kjende,
Hvor fage Tiden gaar!
Saa uformærkt den skrider
Som Flodens stille Strøm,
De forbigangne Tider,
Kun Minde som en Drøm.

(Af en gammel Nytaarssalme i
Evangelisk-christelig Psalmebog.)

Udskrift

af Forhandlingsprotokollen for Slægtsgaardsforeningen

Aar 1947 den 1. December Kl. 14 afholdt Arkivudvalget Møde paa Foreningens Kontor. Tilstede var J. Jensen, Ellekilde, Hesselbjerg og Hofmannsen.

1. Beretning:

Hofmannsen oplyste, at der i Vinterens Løb var udskrevet, renskrevet og afsendt 241 Folketællingslister.

Endvidere var udskrevet og sendt til Renskrivning 116 Undersøgelser.

Udskrevet, men ikke sendt til Renskrivning 24 Stk.

Til Udskrivning var sendt 45 Undersøgelser. Omkostningerne ved de smaa Undersøgelser var 4 Kr. 60 Øre pr. Stk.

Af store Undersøgelser var udarbejdet 19 Stk. til en Pris af ialt 1302 Kr. 65 Øre, heraf 3 Stk. af ham selv til en Betaling af 172 Kr. 50 Øre. I Arbejde var for Tiden 14 Stk. til en Pris ialt 1075 Kr., og bestilt var 2 Stk. til ialt 150 Kr.

Endvidere havde han foretaget en Undersøgelse for Gaardejer M. Høgh, Ersholt, Laasby. Denne havde til Antoniowitz betalt 350 Kr. for en Ane-tavle. Da Foreningen fandt, at Høgh havde faaet alt for lidt for disse Penge, havde Hofmannsen foretaget en Gaardundersøgelse til ham for samme Betaling. For dette blev Udgiften 250 Kr., og Hofmannsen henstillede, at Foreningen betalte dette, evt. 190 Kr.

Hofmannsen oplyste, at Gaardejer P. Clausen, Ertebjerg, Tarslet, Als, havde forudbetalt den 22./3. 1945 for en Undersøgelse 92 Kr. 50 Øre, men endnu ikke havde modtaget denne. Han havde den 24. f. M. tilskrevet Antoniowitz, som havde modtaget Tilskudet, og bedt om en Udtalelse.

Hofmannsen oplyste endvidere, at der i Aarets Løb var afsendt 230 Breve af individuelt Indhold, hvortil kommer Følgeskrivelserne til Folketællingslisterne 241 Stk. af enslydende Indhold.

Sagfører Hesselbjerg bemærkede, at Arkivets Materiale burde udnyttes som Stof i Bladet, men at dette kun i ringe Grad havde været Tilfældet.

Hofmannsen bemærkede, at Arkivet tog saa megen Tid, at han ikke kunde overkomme at levere Bidrag til Bladet i større Omfang. Han vilde derimod i det Omfang, som hans Tid tillod det, gennemse historiske Artikler før Trykningen, naar han blev anmodet herom af Redaktøren.

2. Valg af Formand m. v.

Til Formand valgtes J. Jensen.

Til Kasserer valgtes Magister Ellekilde.

Til Sekretær valgtes Sagfører Hesselbjerg.

3. Forholdet mellem Arkiv og

Medlemsblad:

Sagfører Hesselbjerg foreslog, at Arkivudvalget henstillede til Bladudvalget, at der antages en Redaktør for det historiske Stof i Bladet, idet det var nødvendigt, at der var Kontrol med, at dette var korrekt og af almen Interesse.

Ellekilde og J. Jensen bemærkede hertil, at de kunde tiltræde dette, for saa vidt der kunde blive Raad hertil.

Mødet hævet.

M. Hesselbjerg. Jens Jensen, Soed.
Hans Ellekilde.

★

Aar 1947 den 2. December Kl. 13 afholdtes Forretningsudvalgsmøde paa Kontoret. Foruden Forretningsudvalget var til Stede Kontorleder K. Nielsen og Sagfører Hesselbjerg.

ad 1: Foreningens Økonomi:

Bogholder Nielsen foreviste Opgørelse over Kassebeholdningen, der pr. 1. ds. andrager ca. 5300 Kr. Naar Udgifterne for Resten af Aaret er betalt, vil der være en kontant Formue paa ca. 600 Kr.

Det vedtoges at sende en Henvendelse til Amtsformændene om at faa valgt Tillidsmænd i de enkelte Sogne og opfordre disse til at hverve nye Medlemmer.

K. Nielsen oplyste, at der endnu manglede Oplysning om Ejendomsskylden fra 13-14 Amter. Han vilde nu forlange Listerne tilbage fra disse Amtsformænd og rette Henvendelse direkte til Kommunekontorerne om Oplysning.

ad 2: Arveloven:

Spørgsmaalet udsattes til førstkommande Bestyrelsesmøde, hvor tillige Femmandsudvalget vil blive indkaldt.

ad 3: Arkivudvalget:

Sagfører Hesselbjerg oplæste, hvad der var tilført Protokollen fra Mødet i Gaar.

Hofmannsen gjorde Rede for Sagerne Høgh, Ersholt og P. Clausen, Ertebjerg.

Det vedtoges, at de 250 Kr. for Gaardundersøgelsen til Høgh Ersholt betales af Foreningens Midler, men at der gjordes Forsøg paa at faa Antoniowitz til at refundere dette helt eller delvis.

ad 4: Foreningsbladet — Redaktionsudvalget:

Sagfører Hesselbjerg motiverede sit Forslag om Antagelse af en Redaktør for det historiske Stof.

Jørgen Petersen erklærede, at han intet havde imod at lade Hofmannsen gennemse historiske Artikler, inden de tryktes, men at han var imod, at der blev antaget en særlig Redaktør af det historiske Stof.

Man drøftede Nedsættelse af et Redaktionsudvalg med Hofmannsen som Deltager, men Hofmannsen turde ikke paatage sig dette.

ad 5: Eventuelt:

Det vedtoges at afholde Bestyrelsesmøde Torsdag den 29. Januar 1948 Kl. 10, Møde i Arkivudvalget den 28. s. M. Kl. 15, Møde i Lovudvalget Kl. 10 og Møde i Femmandsudvalget s. Dag Kl. 13.

Møderne den 28. Januar 1948 afholdes paa Kontoret, Bestyrelsesmødet afholdes i Nationalmuseets Restaurant.

Mødet hævet.

H. M. Markersen. Jørgen Petersen.
Jens Jensen, Soed.

Kornavlen i Holbæk Amt

i det 18. Aarhundrede

I det 18. Aarhundredes sidste Halvdel blev der af forsyningsmæssige og andre Grunde fra Regeringens Side truffet Foranstaltninger for at faa Overblik over, hvorledes Kornhøsten tegnede, og hvorledes den faldt ud. Oversigterne var baseret paa Godsejernes Indberetninger til Amtmændene. Disse sendte saa Uddrag af Beretningerne videre til Rentekammeret. Her er Uddragene endnu bevaret; derimod er de fleste Godsejberetninger til Amtmændene gaaet tabt. For Holbæk Amts Vedkommende er en Del af Godsejernes Indberetninger i Behold, og de giver et ret klart Billede af Kornavlens Vilkaar i den Tid.

Indberetningerne er særlig fyldige for Aaret 1771's Vedkommende. Dette Aar var Høsten, navnlig Rughøsten, ringe, selv efter den Tids Begreber. Paa Gislingegaard med dens Gods regnede Ejeren Switzer med et normalt Udbytte paa 3 Fold Rug, 4 Fold Byg og 5 Fold Havre. Med et saadant Udbytte vilde den samlede Avl for Hovedgaardens Vedkommende blive paa 120 Tdr. Rug, 320 Tdr. Byg og 200 Tdr. Havre. Paa Bøndergodsets 30 Gaarde med ialt 240 Tdr. Hartkorn beregnede han et Udbytte paa 360 Tdr. Rug, 1280 Tdr. Byg og 480 Tdr. Havre; tilsammen blev der saaledes efter Beregningen ved Gaard og Gods avlet ialt 480 Tdr. Rug, 1600 Tdr. Byg og 680 Tdr. Havre. Naar Udsæden var trukket fra og Folkene havde faaet, hvad de skulde bruge, og der endelig var fodret lidt Byg op til Gaardens Stude og Havre til Gaardens og Bøndernes Heste, blev det samlede Forbrug af Korn paa 612 Tdr. Rug, 1362 Tdr. Byg og 724 Tdr. Havre. Med Hensyn til Rugen havde Gaard og Gods saaledes et Underskud paa 132 Tdr., af Byg et Overskud paa 238 Tdr. og af Havre et Underskud paa 44 Tdr. Der blev saaledes saa godt som intet Korn at sælge, da Byggen maatte erstatte den manglende Rug og Havre. I Misvækstaar blev Forholdet endnu daarligere, saa maatte der spares paa alle Kanter. Ganske vist var, siger han, solgt lidt Korn om Efteraaret, men det førte blot til, at Bønderne maatte købe det saa meget dyrere om Foraaret, naar hans, Switzers, Forraad ikke længere strakte til til at hjælpe dem med.

Paa Løvenborg og Vognerup var Forholdene efter Baron Severin v. Løvenskiolds Indberetning noget bedre. I et normalt Aar regnede han med, at der fra de to Godser kunde sælges 300 Tdr. Hvede, 240 Tdr. Rug, 2000 Tdr. Byg og 400 Tdr. Havre. Alligevel fandt han Tiderne særdeles daarlige for Bønderne. Grunden var for en Del den Kvægsyge, som gennem saa lange Tider havde plaget Landbruget. Forhen havde Bønderne kunnet have deres halve Indtægter ved at sælge Ungkvæg, Smør og Ost, men nu manglede disse, saa Bønderne efterhaanden blev fattigere og derfor ikke formaaede at dyrke deres Jord saa godt, som de før havde gjort. Mangel paa Kvæg førte ligeledes med sig, at Bønderne maatte bruge mere Korn i Husholdningen end tidligere, og derved blev der mindre Korn at sælge. Endelig slutte Brændevinsbrændingen me-

get Korn. Alt dette bevirkede, at Kornpriserne steg, men Løvenskiold fandt intet forkert i det, for Kornet maatte stige i Forhold til andre Varer, ellers kunde Landmanden ikke konserveres.

Paa Bonderup regnede Ejeren P. S. Wium med, at der fra Gaard og Gods i normale Aar kunde sælges 130 Tdr. Rug, 412 Tdr. Byg og 349 Tdr. Havre. Som Forklaring til det ringe Salg siger han, at mange af Jorderne er ringe og sandige, saa man kun kan regne med 4 Fold af Rug og Byg og endnu mindre Havre, da den ringeste Jord bruges til det. Men et Aar som indeværende, da to haarde Stød rammer efter hinanden, nemlig Misvæksten og Kvægsygen, og da Brødkurven hænger højt for fattige Bønder og Borgere, da kan hans Beregning ikke holde Stik. Og et saadant Aars Trang kan drage flere daarlige Aar efter sig. Wium beklager, at Bøndernes Evner og Formuer ikke tillader, at de kan forbedre deres Landbrug. Naar Bagerovnen og Ageren trættes, da kommer Ageren vist til kort, siger han, og mener med det, at Bønderne hellere spiser deres fattige Sæd end saar den. Saa hvis Godsejerne ikke af yderste Evne søger at afhjælpe Bøndernes Kornmangel, vil Skaden kunne blive ubodelig.

C. Fogh paa Kragerupgaard benytter Forespørgslen til Udgangspunkt for nogle almindelige landøkonomiske Betragtninger. Kornmangelen og de deraf følgende høje Priser kommer af Misvæksten, og Landmændene vil være højst uheldigt stillede, hvis han ikke kunde faa høje Priser for det lidet, han havde at sælge. Naar Købmændene klagede over de høje Kornpriser, saa klagede Landmændene over de høje Priser, Købmændene tog for deres Varer, og disse Priser gik ikke ned, naar Kornpriserne gjorde det. Hvilke Klager, der var mest berettigede, maatte højere Instanser dog dømme om, men saa meget var vist, at Landmændene tabte mere ved Misvæksten, end de tjente ved de høje Priser.

Fra 1784 og følgende Aar findes der Angivelser af det sandsynlige Høstudbytte fra næsten alle Hovedgaarde i Holbæk Amt. De fleste Ejere angiver saavel, hvad de mener Hovedgaardens, som hvad Bøndernes Jord vil give. Aaret var ikke særlig godt, navnlig var Rugen flere Steder slaaet ganske fejl. Paa Kalundborg Slots Ladegaard regnede man saaledes kun med et Rugudbytte paa 1 Fold, paa det tilhørende Gods med 2-3 Fold. Ellers blev Udbyttet i Almindelighed anslaaet større paa Hovedgaardene end hos Bønderne. Vesterbygaard regnede saaledes med 6-7 Fold Rug paa Gaarden, men kun 2-3 Fold hos Bønderne. Enkelte Steder blev Udsigterne bedømt noget lysere, paa Aggersvold regnede man saaledes med 6-7 Fold paa Gaarden, 4-5-6 hos Bønderne. Byggen blev de fleste Steder bedømt gunstigere end Rugen. Enkelte Steder, f. Eks. paa Katstrup, ventedes der kun 3 Fold, men andre Steder, som paa Hørbygaard og Hagedstegaard, ventede man 8 Fold, og paa Mørkegaard endog 8-9 Fold. Havren bedømtes gennemgaaende til 4-5-6 Fold, nogle Steder, bl. a. paa Dragsholm, dog kun til 3 Fold.

Gunnar Olsen,
cand. mag.

Da „Maren“ reddede „Anneksgaarden“ for Slægten

Nedenstaaende Udskrift viser, at Anders Sørensen har været letsindig og sat alt overstyr, hvilket hans Efterladenskaber og Gæld beviser. Stillet over for denne Kendsgerning maatte Maren gifte sig med Michel Andersen (Forkarl paa „Skousgaard“) for at bevare Gaarden. Med ham fik hun Sønnen Anders Michelsen. — Michel døde 1791, og Maren giftede sig tredje Gang med Herman Jensen, der 1793 købte Gaarden fra „Skousgaard“. Herman Jensen døde 1808. Ægteskabet var barnløst. Maren levede hos Sønnen Anders Michelsen, til hun døde 9. Oktober 1838, 91 Aar gammel.

Vi i Slægten bevarer Mindet om Maren og Michel med Taknemlighed.

„Anneksgaarden“, Skellerup pr. Hobro, 26./11. 47.

Anders Nielsen.

Afskrift.

Skifte Brev efter Anders Sørensen, som tiende i Annexgaarden i Schiellerup.

Anno 1779 dend 5te November, som var 30te Dagen efter Salig Anders Sørensen i Annexgaarden i Schiellerup, hans dødelig Afgang, indfant sig Poul Møller fra Schousgaard som Skifteforvalter sammesteds, med sig havende tvende Dannemænd, Nafnlig Jens Tommesen og Niels Jensen Øverst, begge af fornemte Schiellerup, for at forretage Registrering og Vurdering efter fornemte afdøde, til paafølgende Skifte og Deeling imellem hans Enke Maren Laursdatter og hendes med den afdøde i Ægteskab aulet lidet Drengbarn Søren Andersen, men siden bemeldte Drengbarn levede nogle Dage efter Faderen og døde forinden dette Skiftes Begyndelse, saa forment Enken, at det lidet hendis Salig Mand havde efterladt sig, skulle tilhøre hende alleene, om noget fra hans Gield kunde overskyde. Altsaa for at erfahre, hvad hans Efterladenskab kand beløbe sig til, blev optagen og vurderet hans Gangklæder og videre Efterladenskaber, saa vidt som blev forefundet og angivet hannem tilhørende, saaledes som følger:

Registrering og Vurdering:

	Rd.	Mk.	Sk.
1 Blaae Vadmel's Kiortel	2	-	-
1 blaae Klædesvest	1	3	-
1 Pahr dito Buxer	-	4	-
1 gl. blaket Kiortel	-	1	8
1 gl. hvid Vadmel'sundertrøje	-	-	12
1 hvid dito Overtrøje	-	1	-
1 blaae Vadmel's Brøstdug	-	1	-
1 Pahr Vadmel's Buxer	-	1	8
1 Pahr gammel Skind dito	-	-	8
2 gamle Hatte	-	1	-
1 rød Nathue	-	1	8

	Rd.	Mk.	Sk.
1 gl. forslit blaae dito	-	-	2
1 Pahr hvide uldne Strømper	-	1	-
1 Pahr blaae dito	-	-	12
1 Pahr gammel hvide dito	-	-	4
1 Pahr gammel Støfler	-	3	-
1 Pahr gammel Skoe	-	1	8
6 Stk. gl. Blaaegar'nsskiorter	-	5	8
1 Pahr gl. hvide Lufvanter	-	-	6
1 Pahr gammel blaae dito	-	-	2
2 røde Bomulds Halsklude	-	2	8
2 blaae halflit Klæder	-	-	8
1 Hørgarns Halskrave og 1 Pahr dito Halfærmer	-	1	8
1 Skind Trøje med Metalknapper udi	1	4	-
1 Pahr Skindbuxer	-	4	-
1 sribet Undertrøje med Metalknap- per udi	1	-	-
1 Fürkiste med Hængsler og Laas ..	2	4	-
1 Fürskab hængende paa Væggen, med Hængsler og Laas og Skuffe under, som Enken foregav at have kiøbt af hendis Mand, men siden hendes Angivelse var uden Beviis, blev dend vurderet for	1	-	-
Videre blev anmeldt at dend afdøde hafde 6 Bistocker tilfals med andre, hvoraf dend halve Deel, som var ham tilhørende, regnes for 5 Mark paa hver er	5	-	-
Nogle Faar fandtes og ved Gaarden, hvoraf Niels Nielsen i Hou ved- kiendte sig 4 Stk., som afvigte Som- mer hafde været paa Græsning i Schiellerup, og Enken bevidnede at være sandt, og altsaa ei blev vurderet.			
Den afdøde hafde et Aars Løn til- goede fra Michelij 1778 og til Aars- dagen 1779, som her til Indtægt be- regnis	10	-	-
Siden Indauflingen af torsken 3 Td. Byg, som Seigneur Mandrup Due bekom og betalte 1 Rd. for Tønden af, som Anders Sørensen moedtog at betale Drengen Peder Christen- sen hans Sommerløn med.			
Summa Indtegt	30	2	14

Der imod anføres dend afdødes Gield.

Skifteforvalteren bevisligfordrede reede Penge, som han hafde laant dend afdøde Anders Sørensen el- ler for hannem giort Forskud til at betale hans Friheds Pass med fra Mariagers Closter	30	-	-
---	----	---	---

	Rd.	Mk.	Sk.
Extraskatten af ham for et heel Aar, til Rest, og af Skifteforvalteren udlagt	1	-	-
For et gammel Bæst hand fra Gaarden reed til Hobroe Marked med, at skulle sælge, fik han 10 Mark, som hand beholdte, og ei leverede fra sig, før hand døde, altsaa bør bekomme hans Stærftboe til Udgift	1	4	-
Enken Maren Laursdatter, som afvigte Sommer have været ved Gaarden og gjort Piges Tieneste, forrede Sommerløn	3	2	-
Ligesaa anmeldte hun, at hendes Salig Mand havde kjøbt 2 spæde Grise til Gaarden for 3 Mark, men derimod er til Rest med 6 Maaneders Extraskat, der og er 3 Mark, og saaledes gaar lige op.			
Dend afdøde havde tilgode hos hans Moder paa en gl. Kobber Kiedel 2 Rd., som hans Søster blev overdraget for hendis Høsttjeneste, og dermed være fornøyet.			
Og er saa dend allerede angifne Besværing paa Boen	36	-	-

Og om endskiønt loulige Fordringer sees at overstige Boets Indtægt, da dog endnu intet er anført for Skiftets Bekostning, saa blev dog efter Enkens Forlangende Skiftet opsat til Mandagen den 22. November førstkommande, daa hendes Stiffader som antagen Lauværgen havde lovet at møde, om forinden eller til den Tid nogen videre Anmeldelse fra een eller anden maatte fremkomme. Og saaledis Forretningen for denne Gang sluttet.

Datum Skiftestedet i Schiellerup ut supra.

Som Skifteforvalter
Poul Møller.

Som Vurderings- og Vitterligheds Mænd
Jens Tommesen. Niels Jensen Øverst.

Mandagen den 22. November indfandt sig igjen i Annexgaarden i Schiellerup i Følge seeniste Opsættelse Skifteforvalteren Poul Møller fra Schousgaard, og hans her hen medhavende Mænd Niels Øverst og Jens Tommesen, til Skiftets videre Fremme og Endskab, og var da til Stede baade Enken og hendes Lauværgen, som blev tilspurt, om de viidere vidste at angive end hvad forhen skeed er, hvortil de svarede, at dend afdøde havde ved Høstens Tiid faaet 2 Lispund Jern af en Mand i Mariager for 4 Mark 4 Skilling Lispundet, som endnu staar ubetalt, og fra Mariagers Closter, indfandt sig Forpagteren velædle Sr. Mattiis Bleegvad, og anmeldte at hand i Sommer ved Høstens Tiid laante afgangne Anders Sørrensens reede Penge Rd. 2 og ligeledes forhen leveret ham 4 Skp. Rug for 5 Mark, som hand formodede at nyde Betaling af Boet for, og da ingen videre anmeldte sig, fandt

Skifteforvalteren fornøden at tilspørge Enken, om hun var sindet efter dend hende frohen gjorde Tilbud at blive ved Gaarden og ægte Fæsteren Michel Andersen, eller og hun nu strax ville kvittere og udflette med hvad hendis var, hvortil hun svarede, at hun nu ei paa Stedet kunde erklære sig endten til eller fra, men begierede et Pahr Dages Henstand at betenke sig udi, som og blev hende bevilget, saaledes at hun førstkommande Torsdag skulle uden lengere Henstand tilkiendegive mig hendes endelige Resolution og beroer saa Skiftets Slutning derpaa.

Datum Skiftestedet i Schiellerup ut supra.

Jens Tommesen. Niels Jensen. Poul Møller.
Paa Enkens Vegne som Lauværgen.

Ifølge forestaaende Opsettelse, indfandt sig atter udi Annexgaarden dend 25. November Poul Møller fra Schousgaard og udi Jens Tommesens og Niels Jensens Overværelse forrede Enken Maren Laursdatters endelige Svar, enten hun paa foranførte Maade vilde blive ved Stedet eller ikke, hvortil hun i Overværelse af Fæsteren Michel Andersen svarede: at naar Hosbonden vilde eftergive hans Prætensioner paa dend anmeldte Fordring for giorte Forskud til hendes salig Mands Passes Indløsning med videre og give samme til Gaardens fornødne Reparation og andre udfordrende Ting at bekoste til Gaardens bedste, havde hun i Guds Nafn Resolvert at ægte Fæsteren Michel Andersen, os saaledes blive ved Gaarden med hvad hun er eiende, og til fællids bedste og Gaardens Nøtte anvende samme, altsaa i det Haab, at Annexgaarden ved saadan Hielp, og anden betydelig Bekostning, som derpaa forhen allerede er anvendt, skulle bringes i saadan Stand, at Beboerne efterdags kunde undvære Hosbondens Hjelp, saa tillod han at den fæstende maatte beholde uden nogen Vederlag Salig Anders Sørrensens forhen specificerede og vurderede Gangklæder og videre Efterladenskab, men derimod at betale til Vedkommende dend øfrige Giæld, som under Skiftet er anmeldt, endskiønt af forrestaaende Forretning er at se, at intet for Enken var at arve, ei heller noget til Creditorerne, videre end hvad af Hosbonden godvillig tilstaes og overladis dem.

Og er da dette Skifte saaledes paa loulig Maade forrettet og tilendbragt, som med Vedkommendes Hænders Underskrift bekræftes.

Datum Skiftestedet i Schiellerup ut supra.

Som Skifteforvalter
Poul Møller.

Som Vitterligheds Mænd
Jens Tommesen

Niels Jensen Øverst.
Paa Enkens Vegne som Lauværgen.

Forevist paa Dronningborg Amts Contoir i Randers den 6te December 1779.

Volmar.
Fuldmægtig.

Kyholm, der ligger nordøst for Samsø, er kun en lille Ø paa 32 Tønder Land — i snart 100 Aar har den været ubeboet; men i tidligere Tider af Danmarks Historie har levet et lille Menneskesamfund derude.

Under Pestens Tid (den sorte Død) 1711-19 var her saaledes et „Pesthus for Jylland“, og under Engelskrigen 1801-05 var her en efter de Tider stærk Befæstning med Basis for Kanonbaade og betydeligt Skanseanlæg. Det hele blev to Gange inspiceret af Kong Frederik VI. Der laa til Tider 5-600 Soldater, mest Marinere og Artillerister. Skanseanlægene kan stadig ses (ialt fem).

Ifølge Overenskomsten om Danmarks Ret til Opkrævning af Øresundstolden, havde Landet ogsaa Pligt til under Koleraepidemier i andre Lande at oprette en Karantænestation for Undersøgelse af Skibe, der kom fra smittede Lande. Kyholm blev som Danmarks Karantænestation 1831-59 — ophævedes paa Grund af Øresundstoldens Ophævelse 1857.

Ja, i sidstnævnte Periode saa man endda i 1849, da Danmarks Grundlov blev skrevet, at der til Valgloven stilledes Forslag om, at Samsø og Kyholm skulde danne een Folketingsvalgkreds — naah, det blev jo ikke til noget.

Den sydvestlige Del af Øen omfattede „Quarantainen“ (Karantænen) med sine fem store toetages Pakhuse med Manzard, Sygehus, Kirkekapel, Marketeri, Smedie, Boliger for Karantænebetjente og Sygepassere.

Denne „de syges Del“, var afsondret fra den øvrige Del ved to Rækker Stakitter, saa Bakterier og Patienter ikke kunde smutte over eller igenem — de var 8 Al. høje. — Paa „den sunde Side“ laa den store og smukke Kommandantbolig, hvortil hørte en dejlig Frugt-, Urte- og Prydhave samt Boliger for en Officer, flere Underofficerer og Mønstre samt for Parleuren (o: Tolken).

Der var ialt 25 Bygninger paa Øen, alle af Mursten med svært Tømmer og røde Teglstenstage.

Paa Nordsiden af Øen var paa „Kongeskansen“ et Fyr samt et Havnefyrr paa Palørbroen mod Syd ud for Kommandantboligen.

Smuk saa denne lille Ø ud fra Samsø med sine mange gulkalkede Bygninger og røde Tage.

Der boede godt 100 Mennesker, og man skulde synes, at det lille, ret isolerede Samfund kunde have det godt med hinanden, men Fred og god Forstaaelse var der langt fra altid; ofte maatte den myndige Kommandant, Caspar Kruse, skille Træften. Han var Øens øverste juridiske Embedsmand.

— — Naah, ellers var Livet maaske ogsaa blevet for ensformigt ude paa den stormomsuste og havombruste lille Ø, hvor Maageskrigene stadig lød. Men Sammenhold var der, naar der skulde festes, hvad enten det saa gjaldt Barsedaa, Bryllup — eller en af Øens Indvaanere stedtes til Hvile paa den lille Kirkegaard.

Desuden holdt Kommandanten og Fru Ludovika, hans dydsirede Hustru, to aarlige Fester — en Midsummer- og en Julefest, hvortil de ogsaa indbød adskillige Honoratiores fra Samsø foruden en Del af Øens Folk.

Jul paa Kyholm

ET TIL

Den 1. Decbr. 1847 sad Øens Kommandant Caspar Kruse inde paa sit „Comptoir“, som der stod uden paa Døren, fordybet i Lønningslister og Regnskabsbøger, da Fru Ludovika traadte ind med Ordene: Forstyrer jeg, Far? „Aah ja, jeg kan ikke faa de forbandede Lønningslister til at stemme med Regnskabsbøgerne, der er 2 Skilling galt, men lad det være. Hvad vil du, min Putte?“ Saa vidste Fruen, at Manden var i godt Humør, naar han brugte „Hvedebrødsdagene“s Kælenavn.

Ser du, Far, i Dag er det d. 1. Decbr., saa vi er nu i Julemaaned, og vi maa tænke paa at faa Indbydelserne afsendt til vort sædvanlige Julegilde, saa vi kan være sikker paa, at ingen er optaget, inden de faar vor Indbydelse.

Naah ja, hvad Dag skal det være?

Skal vi ikke sige d. 29. Decbr., det er en Fredag og midt imellem Jul og Nytaar?

Var det ikke bedre om Lørdagen, saa kunde vi sove ud om Søndagen, og den, der sover, synder ikke.

Nej, lille Far, husk paa Præsterne.

Lad gaa, min Putte. Du skriver Indbydelserne, og jeg som sædvanlig Adresserne.

Lad os komme i Gang med det samme, sagde Kruse og skød Regnskaber og Lønningslister til Side. De af Øens Folk, der skal med, kan min Opfatter sige det til, og saa kan han i Morgen tage over til Samsø og laane en Hest paa Bisgaard, saa han kan naa Turen rundt paa een Dag. Men du, min Putte, maa give ham striks Ordre paa ikke at „punche“ saa meget, som han gjorde i Fjor, da han kastede en Del af Indbydelseskortene bort og ikke kunde gøre ordentlig Besked, da han kom hjem. Det var en kæn Redelighed for os — hvor mange blev ikke fornærmede over, at de ikke blev indbudt. og det var de Kaffepunches Skyld.

Hvem skal med, lille Far?

De sædvanlige, Præsterne, Tolderen, Forpagterne, Skipper Erlandsen, Gaardfæster Hans Mikkelsen, alle med Mage og voksent Afkom, Ungdommen skal ikke „til Taffels“, men de skal nøjes med Dans, og hvad du senere opvarter de unge Mennesker med.

Indbydelserne blev afsendt næste Dag, og alle lovede at komme — om Sygdom eller Vejr ikke

OR 100 AAR SIDEN

ILLEDE

forhindrede det, for Turen til Kyholm kunde være streng, ja umulig. Man glædede sig til Udflugten og den muntre Fest.

Juleforberedelserne tog stærkere og stærkere Fart i Kommandantboligen som andre Steder, og „Fatter“ var snart hjemløs i sit eget Hus, for Stuerne var julefine, Gulvene hvidskurede. Kun eet Sted — i sit Comptoir — kunde han være. Her samlede man om Aftenen. Far og Mor talte hver Aften om Sønnen Jens Peder, der studerede i København. Kom han hjem til Julen; thi Eksamen nærmede sig stærkt — og han skulde op til Attestats til Foraaret. Men de haabede.

Vejret, der havde været mildt, satte nogle Dage før Jul ind med Snestorm fra NV, saa det var et Spørgsmaal, om Smakken kunde klare Tørnen fra Kalundborg og hjem til Ballen inden Jul.

Kyholmbaaden havde opgivet at tage Tørnen til Sjælland, men Smakken var jo ogsaa meget større.

De var urolige. Fatter gik et Par Gange op paa Fyrbakken med Kikkerten for at se efter, om Smakken kom; men det var nu ingen Nytte til, ingen kunde se langt for Snetykning.

Begge Forældrene var urolige, men de tre Døtre trøstede dem med, at Jens Peder nok skulde komme, og der er nok ogsaa andet, der trækker. Postsmakken har vel nok været ude i værre Vejre før. —

Næste Dag ved Aftenstid var Stormen løjet af, og Sneen holdt inde. Det hvide Dække laa i Driver over Øen, og Samsø laa som en stor, smuk Flødeskumskage lidt borte, da de saa en Baad fra Langør nærme sig Øen, og i den sad foruden Ror-karlen en ung Mand — mon det ikke var Jens Peder? Jo, der kunde ingen Tvivl være. Far fik „Røjserne“ paa i en Fart og naaede lige ud paa Palørbroen, da Jens Peder sprang i Land med sin broderede Vadsæk.

Velkommen, Dreng, godt at du kom, for ellers havde vi faaet en trist Jul. Mor og Pigebørnene er hjemme, parat til at tage sig af dig med Varme baade til indvendigt og udvendigt Brug. Mor har slaget Fedekalven til sin hjemvendte, men ikke forlorne Søn. Hvordan har du det?

Tak, Far, for Velkomsten. Jo, Smakken klarede

Turen godt, og jeg kom op at age med din gode Ven Hans Mikkelsen det Par Mil fra Ballen til Stavns. Hvordan har I det? Er Mor ved Helsen?

Vi har det godt, min Dreng, og nu med højt Humør.

Far, hvor er det dejligt igen at være hjemme paa Kyholm. Her er en velsignet Ro!

Da de gik op imod Kommandantboligen, saa de, at Splitflaget med Kongens Monogram gled til Tops for den kære Gæst.

Knap var han kommet ind i Forstuen, før han laa i sin Moders Arme. Velkommen, min store Dreng. Gud ske Lov og Tak, at vi fik dig hjem; men kom nu ind, vi hygger os i Fars Stue, og der skal vi spise, for de andre Stuer skal staa fine til Julegildet. I Stuen blev han omfavnet af Søstrene, inden den hele Familie satte sig til det veldækkede Bord. Nu gik det løs med Spørgsmaal og Svar. Der var nok at tale om, saa det blev sent, inden man gik til Ro.

Næste Morgen vækkedes Jens Peder ved, at alle tre Søkende stod ved hans Seng og sang:

Julia, Julia, søde Julia.
Hun har det godt,
den søde Julia Binge
kommer med Provstens,
naar Juleklokker ringe.

Hvad er der nu med jer?

Vi vil kun fortælle dig, at din allersomkæreste i Hemmelighed, Frk. Julia Binge, Provstedatteren fra Besser, i Morgen kommer med Hans Højærværdighed til Gudstjenesten herovre. Mon ikke det skulde være, fordi du er kommet hjem? Til Lykke med hende!

Ja, det er sandt, at vi har lovet hinanden Tro, men endnu ved Far og Mor intet, saa I kan vel tie?

Vi skal tie. Far og Mor ved intet — hm — uhm.

Saa snart de „tre Gratier“ var ude, kom Jens Peder i en Fart af Fjerene for at tage en Runde paa Kyholm inden Morgenmaden.

Juleaften var Familien samlet i Fars Stue, og der vankede Risengrød. Mandelen fik den yngste af Døtrene, Lisbeth. Mor overrakte Mandelgaven: Otto Mallings: „Store og smaa Handlinger“, som hun var meget begejstret for. Saa kom Æbleskiverne ind paa et stort, dampende Fad. Herligt, saadanne faar man ingen Steder som hjemme hos dig, lille Mor. Ja, din Mad er den bedste i hele Verden, sagde Jens Peder.

Ja, saa skulde vi vel synge en Julesalme; lad os synge: „Den yndigste Rose“, og saa stemte de i.

Juledag kom Provst Binge, Besser, med Fru Inge og Datteren Julia til Kyholm, hvor Provsten prædikede for Øens Beboere, der havde fyldt det lille Kirkerum. Efter Gudstjenesten fulgte de med Kommandantens hjem, hvor Provsten inden Kaffe-bordet havde en Samtale med Kommandanten og hans Frue. Ved Kaffe-bordet rejste Provsten sig og udtalte: Julia har betroet os, at hun og den

unge Kruse har givet hinanden Løfte for Livet, og jeg vil da, efter at have faaet Hr. og Fru Kruses Samtykke, gerne bringe I to Unge jeres Forældres Lykønskning og Velsignelse til den Pagt, I har sluttet. Gid I maa holde trofast sammen Livet igennem og faa saa megen Lykke, I kan taale at bære. Til Lykke, kære Børn.

Der blev en ønsken til Lykke til de glade rød-mende unge Mennesker, og Søstrene sang: Julia, Julia, søde Julia.

Det blev hurtigt bestemt, at Julia skulde blive paa Øen for at hjælpe til med Forberedelserne til Julefesten — og det var alle Parter, ikke mindst de Nyforlovede, glade ved, saa Provsten og Provstinden tog ene hjem til Præstegaarden i Besser.

*

Vejret holdt Juleugen ud med let Frost og skinnende Sol.

Fredag den 29. December lagde tre Baade ud fra Langøre henimod Mørkningen med de let frysende, men velindpakkede Gæster til Kyholm om Bord. Der var Provst Binge med Fru Inge fra Besser, Pastor Hansen og Fru Petra fra Nørdby, Pastor Steen med Fru Isidora fra Kolby, Pastor Blicher og Fru Dorothea fra Tranebjærg, Tolder Egeriis med Fru Karen fra Vadstrup, Forpagter Karlsen, Bisgaard, Skipper og Gaardfæster Erlandsen med Fru Mette fra Stavns og endelig Gaardfæster Hans Mikkelsen med Fru Lisbeth. Godsinspektørens havde faaet Forfald paa Grund af Familieforøgelse.

Hvor skønt, udrød Fru Isidora Steen, se Kyholm ligger som et Feslot, helt illumineret til Ære for os. Jeg glæder mig voldsomt til den Fest, vi kom jo ikke med i Fjor, fordi den fjollede Oppasser drak sig kanonfuld.

Ja, sagde Pastor Blicher, det er skønt, og der venter os god Mad, og Vinen er nok rigtig tempereret.

Du taler om Mad, men Samtalerne er nu det bedste, bed Fru Dorothea sin Mand af.

Det lille Intermezzo formaede dog ikke at forstyrre den almindelige glade Forventning om en særlig god og munter Fest. Snakken gik livligt, til man naaede Parlørbroen, hvor Lanterne var hejst. Kommandanten og Jens Peder stod her og modtog Gæsterne, som hurtigt kom op i Kommandantboligen og blev viklet ud af det meget Overtøj. — Herrerne var alle i Kjole eller Diplomat med Kalvekros, medens Damernes Toiletpragt var meget varierende efter den Tids Mode.

Gæsterne fra Øen, Premierløjtnant Thue med Fru, Karantænemester Hans Mortensen og hans Kirstine, den gamle Karantænebetjent Brügel og de tre unge Karantænebetjente Henzel, Beistrup og Bertel Sørensen, mødte som Premierløjtnanten i Uniform. Bordkort var delt ud, og saa klappede Kommandanten i Hænderne: Nu til Bords, mine Damer og Herrer: March! Selv førte han Provstinden til Bords og Provsten Husfruen, hvorefter alle de øvrige marcherede ind i Salen Par om Par, medens Violin og Harmonika spillede en lystig March.

Da man var kommet til Sæde ved de smukt pyn-

tede Borde, bød Kommandanten velkommen til Vennerne „fra vor store Nabø og til Gæsterne fra vor lille, skønne Ø. Spis, drik og mor jer godt. Lad os tømme Velkomstbægeret for en munter Aften“.

Glassene tømtes, og deres Indhold saa vel som Varmen fra den rødglødende Kakkellovn satte Farve i de før saa blege Kinder.

Nu kom de tre Søstre og Julia ind med de store Stegefæde med Gæs, Ænder og Vildt. Jens Peder optraadte som Skænker. Der holdtes Tale paa Tale, da den første Sult var stillet, og der klinkedes. Størst Opmærksomhed vakte det, da Kommandanten udbragte de Nyforlovedes: Jens Peders og Julia Binges Skaal.

Det tog sin Tid med Maaltidet, men man skulde være færdig, til Ungdommen fra Samsø saa vel som fra Øen indfandt sig.

*

Paa den oplyste Plads foran Kommandantboligen stod man lidt efter Maaltidet og saa fem Baade med Ungdom komme over mod Øen, modtaget af Øens Ungdom ved Parlørbroen. Saa gik Ungdommen op til Dansens Glæder. Storstuen var imidlertid blevet ryddet, og Dansen begyndte. Jens Peder og Julia aabnede med en Sagtevals. Langs Væggene sad Mødrene med skarpe Blikke iagttagende de Dansende, ofte hviskende sammen bag de udslaaede Vifter og vuggende i Takt til Musikens Toner, drømmende om deres egen Ungdomstid.

Se nu forsvandt Lotte Binge og snart efter Skipper Erlandsens Morten. Skulde der være noget mellem de to . . .

Naah, det maa jeg nok sige, sagde Fru Isidora Steen til Fru Binge: De faar nok to Døtre afsat nu.

Saa De ikke, at Lotte forsvandt, og Morten fulgte efter? — Jeg kan sige Dem, Fru Steen, at der bliver ingen Bukser af det Skind, som man siger. Tror De, at min Datter vil gifte sig med en Skipperson? Nej, De kan tro Nej. — De skulde nu alligevel se lidt efter de Unge, Fru Binge. — Nej, men jeg gaar lidt ind til Herrerne.

Disse havde slaaet sig ned ved Spillebordene, der var sat frem i Dagligstue og Kontor. Her fandt hun sin Mand, rød i Hovedet, ærgerlig over lige at have faaet ni Nolibeter. Gaa ud, hviskede Fru Inge, og se efter Lotte, hun er vist gaaet ud med Morten Erlandsen.

Ja, hvad saa, sagde Provsten, de kommer nok ind igen, og gaar jeg ud nu, faar jeg bare Snue, det ved du.

Ja, men tænk paa din Datter.

Aah, han æder hende vel ikke, og fri i den Kulde, saamænd om han gør, og saa siger hun i alle Tilfælde Nej, kender jeg Lotte ret. Skal der kigges efter dem, maa du selv gaa.

Spørgespil. Faar jeg det ikke? Skal jeg højere op? Saa Solo, for Pokker, men den er meget lille, næsten en Castenskjold. — Fruen fjernede sig. Hun maatte tage lidt Overtøj paa og se efter de to. Jo, der stod de. Hun kunde tydeligt se dem og raabte: Lotte! — Ja, Mor, nu kommer jeg. Fru Binge gyste, da hun hørte Lyden af et hurtigt Kys, saa var der altsaa noget om det med Morten.

Lotte, hvorfor gik du ud med Morten? — Ja, men

Mor, du skulde ikke haft det at vide — endnu, nej, men vi har været hemmeligt forlovede siden i Sommer. — Hvad siger du, Pige? Det maa være forbi straks. Du kan vel som Provstedatter forstaa, at nu ikke kan tage en Skipperdreng.

Ja, men Mor, vi elsker hinanden; han er saa god, det bedste Menneske af Verden.

Ja, han kan maaske være meget brav, men det bliver, som jeg har sagt, og din Far mener det samme.

Lotte brød grædende sammen, men der var ingen Pardon. Tør dine Øjne og følg med mig, saa lader vi, som vi kommer inde fra Herrerne.

Hun fulgte lydigt med, men dansede ikke i Dans mere den Aften og sagde Nej Tak, hver Gang Morten inklinerede. Til sidst sagde Fru Binge stille til Morten: Det er forbi — færdig, — saa vidste han Besked.

Den danselystne Fru Blicher hviskede til nogle af de andre Damer, om de ikke skulde gaa ind og purre Mændene ud til et Par Danse. Det kunde de sikkert have godt af som en Afbrydelse af Kortspillet og Punchen.

Kan vi faa en Lanciers, raabte de til Musikanterne, naar vi kommer igen? Ja, vel!

Saa gik de ind til Mændene, der var vanskelige at faa med, men da de hørte, der var Tale om Lanciers, rejste de sig og tog hver sin Hustru.

To Kvadriller stillede op, og Ungdommen saa paa. Lad os nu se, om de kan huske Trin og Ture, sagde de Unge; men det gik saa fint, at Herrerne forlangte en Wienervals og saa en Mazurka.

Saa vil vi ogsaa have Lov til at gaa ind igen, for flere af os skal have Revanche, den Nordby Præst har vundet saa ganske ukristeligt ved sit Bord, saa det kan hjælpe lidt paa Kaldets smaa Indtægter, og Egeriis har toldet ganske eftertrykkeligt.

Damerne var forpustede, varme og glade for de tre Danse, og Herrerne forsvandt skyndsomt ind til Lhombrebordene. Ungdommen fortsatte Dansen.

Endelig hen paa Morgenstunden vilde man bryde op; men saa skulde man naturligvis have Frokost, fede Retter, Revelsben, Sylte o. s. v. Mændene maatte skylle ned med Øl og den ædelige Brændevin, medens Damerne nøjedes med Most og Saftvand. Der blev spist og drukket godt. Endelig Kl. 8 om Morgenen lagde Baadflotillen ud fra Parlørbroen og stævnede mod Langør — de ældre trætte og mætte, de Unge glade undtagen Morten og Lotte, som Provstinden meget omsorgsfuldt havde sørget for kom i hver sin Baad. Pastor Hansen mumlede noget om at synge: Sorrow og Glæde, de vandre tilhobe, men det var der ingen, der tog Notits af. Provstinden sendte ham et hvast Blik.

Solen stod op og kastede et gyldent Skær over det snedækkede Landskab, da Baadene lagde til ved Langør.

Ja, saadan endte Kyholmturen for 100 Aar siden til Glæde for de fleste.

Nu er Øen Fuglereservat, bl. a. er der Edderfuglekoloni.

Kirkegaarden er heget og istandsat i 1933.

Bent Rasmussen.

LANDBRUGSKRISEN

for godt Hundrede Aar siden

Da man skulde betale

20-30 Procent i Rente

I de gale Pengeaar før 1818, da alt kostede eventyrligt meget, ruttede Folk med Pengene, og mange gik fra Hus og Hjem, Gaard og Grund, da Omslaget kom. Ikke alle var besindige og forstod at passe paa i Tide.

I den Tid, da der endnu var store Priser paa Sagerne, siger en Dag Forpagteren af Brabrand Præstegaard til en Gaardmand, der kom ridende forbi paa en brun Hoppe: „Hvad vil du have for den, Peder Loft?“ — Ja, han vilde da ikke sælge den, — „Da kan den vel løses for Penge, a vil gi dig 3000 Daler for den.“ — Nej, han var ikke til Sinds at sælge, og saa red han videre til Aarhus med en Bøtte Smør.

I Aarhus vilde Købmanden ikke give ham det for Smørret, som han havde tænkt sig, Købmanden vilde knappe ham en Mark af for hvert Pund, og det syntes Gaardmanden dog ikke, at han var tjent med. Men Købmanden brød sig slet ikke om at faa Smørret. „Bier du til i Morgen, saa knapper jeg dig nok en Mark mere af“, sagde han.

Og saa fik Købmanden jo alligevel Smørret, for Priserne var ved at gaa nedad, det var Gaardmanden ved at forstaa. „Du kom ridende herind i Dag“, siger Købmanden. — „Ja, men a kunde let have været gaaende herind“, siger Gaardmanden og fortæller saa, hvad han var blevet budt for Øget undervejs til Byen. „Da skulde du sælge det, hvis du vil lyde mit Raad“, sagde Købmanden.

Paa Vejen hjem havde Gaardejeren det Held at træffe Forpagteren igen. Om han vilde købe Øget nu? — Ja, men nu er det paa Betingelser, a er ikke saa meget i Lyst, som a var i Morges. — Hvad det var for Betingelser? — Vi spænder den for Vognen sammen med min, og saa kører vi til Søften, der kan vi nok sælge dem begge to.

Det gjorde de saa, og de solgte da ogsaa godt nok hele Forspandet i Søften. Saa gik de hjem.

Nu skal a til at gøre Forretning i Efteraaret med Uld og Skind, siger Peder Loft. — Nej, det skal du ikke, siger Forpagteren, du skal betale din Gæld til Snaastrup Møller. A har sagt Forpagtningen op i Præstegaarden og vil flytte derfra, saa snart a kan. Saa vil a leje mig ind et Sted, til vi faar bedre Tider.

Peder Loft lyttede efter Forpagterens Raad. Han betalte sin Gæld, og blev snart en holden Mand, men den Mand i Søften, der købte de dyre Heste, gik fra sin Gaard af Armod.

En af vort Lands kyndigste og flittigste Landbohistorikere, Forfatteren August F. Schmidt, fortæller, at i den gale Pengetid var Gaardejer Peder Andersen ved Øm Kloster ogsaa noget for flot paa det. Naar han var ude at køre og vilde tænde sin Pibe, tog han Tegnebogen op for at rive en Femdaler-sæddel ud og tænde Ild ved. Der fløj en Del Sedler fra ham og ud over Markerne. Saa smed Kusken

Tømmerne til ham og vilde springe ud for at samle Sedlerne op, men Peder Andersen siger: „Lad flyve, lad flyve, det Skidt“.

Peder Andersen gik senere i Armod. Han blev Røgter i Skanderborg og gik mellem de Skanderborg Hjorder. Af gammel Vane plejede han at sætte Pisken lige i Land, og saa sagde Hjorddrengene: „Det er godt med dig nu, ligesom da du holdt Pisken over Øget“. Det sigtede til den Tid, da han kom ridende til Skanderborg som en stor Mand.

Saadanne Historier fra Landbrugskrisens Tid omkring 1818 findes i Massevis fra alle Egne af Danmark, og de er ret lærerige og viser, at Folk var dengang akkurat som nu. Nogle var for store paa det og kunde ikke klare Krisetiderne, da de satte ind. Andre var daarlige Handelsmænd og kunde saa heller ikke klare Sagerne. Saa var der de heldige, de meget flittige og nøjsomme, der blev siddende paa deres Ejendomme de onde Aar igennem. De havde det alt andet end godt, men de klarede Skærene. Disse Folk var det faste Tømmer i Bondesamfundet sidst i 1820erne, og de var gennem de haarde Aar blevet særlig godt rustede til at gaa de bedre Tider imøde, da de endelig kom.

Trængselstiderne i 1820erne gjorde det af med megen Svindel og Spekulation i Landbruget. Kreditten var helt ødelagt, og i de første Aar af 1820erne gav man 20-30 pCt. i Rente, hvis man da overhovedet kunde laane Penge. Stiftamtmanden paa Moesgaard maatte give 21 pCt. i Rente og endda takke meget, for at han kunde faa et Laan.

Haardt var det at se den ene efter den anden gaa fra Gaardene, men for Landbruget som Helhed var det en Renselsesproces. Nøjsomhed, Sparsommelighed og Flid, der ikke havde været synderlig paaagtede Dyder i hele Svindelperioden (1809-1816), kom nu igen til Ære og Værdighed. Nu blev man under Kendsgerningernes haarde Virkelighed klar over, at Landbruget — selv paa de store Gaarde — krævede Flid og Nøjsomhed, hvis man vilde gøre sig Haab om at ride Stormen af.

Ud af den trange Tid fremstod et nyt Slægtled af Landmænd, der var klar over Tidens Krav om Flid og Nøjsomhed og var rede til at opfylde dem. Paa en rolig og besindig Maade gik fra omkring 1828 Herregaardene og andre store Gaarde i Spidsen for Fremskridtene paa Landbrugets Omraade. Bønderne fulgte smaat bagefter og kunde trygt gøre det. Med det gode Høstaar i 1828 kan den voldsomme Krise regnes for at være forbi. En lykkeligere Tid oprandt for dansk Landbrug.

Ved 1830 ligger et stort Vendepunkt i det danske Samfunds Udvikling, siger August F. Schmidt. Det, der skabte Forandringen paa det økonomiske Omraade, var Landbrugskrisens Ophør. Kornprisernes stærke Stigning i 1830erne skyldes en forøget Efter-spørgsel paa det europæiske Marked. Landene var ved at overvinde Følgerne af Napoleonskrigenes Ødelæggelser. Europa begyndte paa en økonomisk Opgangsperiode, der med smaa Afbrydelser og Tilbagefald — saaledes i 1880erne — varede ved til den store Ødelæggelse begyndte i 1914.

Selvfølgelig varede det adskillige Aar ind i 1830erne, inden Bønderne helt havde overvundet Kri-

sen i 1820erne. Penge havde man saaledes grumme faa af. Eksempelvis kan saaledes nævnes, at en Gaardejer i Skanderborg ved Kolding i 1837 sendte sin Søn fire Mil hen til en Bekendt for at laane fire Daler, som han skulde betale i Skat, og som han ikke trods Flid og Sparsommelighed havde kunnet samle.

Igennem langsommelige Tider sad de mindre Jordbesiddere meget smaat i det — men Fremgang var der trods alt. De Folk, der havde gennemlevet 1820erne, havde modtaget en streng Lære. De skulde nok vide at advare, om nogen ikke var forsigtige nok.

Det er lærerigt at iagttage, hvorledes Krisen i 1820erne, dens Forudsætninger og Ophør samt dens psykologiske Virkninger i forbavsende Grad minder om Landbrugskrisen i 1930erne. Efter en Krig kommer der altid en hektisk Dans om Guldkalven, et voldsomt Fald med økonomiske Kriser og Tvangssalg, men de gode Tider kommer ogsaa igen efter enhver Krise — hvis blot ikke nye Storkrige ødelægger Europas Økonomi og Lykke for lange Tider.

Cimber.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor:

Axelborg, København V.

Rasmus Nielsen:

BONDEVENNERNES SELSKABS HISTORIE

(1846—66)

V.

Balthazar Christensen indbød „ældre og yngre politiske Venner af Bondestanden“ til et Møde i Sorø 27. Marts 1861 Kl. 12 i „Betragtning af vort Fædrelands nærværende Stilling“. Der mødte mindst 1200 Mænd.

Byfoged, Etatsraad Leuning vilde ikke tillade, at Mødet blev holdt i Raadhussalen, og da Akademiets Ridehus heller ikke kunde faas, maatte Forsamlingen ty til det største private Lokale, der var at faa. Her uddelte 2 Mænd et Blad: „Til den danske Bondestand og dens oprigtige Venner“, hvori man henviste til Tscherning og tilraadede at støtte Ministeriet Hall. Bladet var anonymt.

Mødet aabnedes af B. Christensen; men da Lokalet viste sig at være for lille, maatte man ty til Pladsen foran Akademiets Facade og benytte Trappen som Talerstol.

Baade B. Christensen og I. A. Hansen talte om Ministeriet Halls eftergivende Politik overfor Tyskland og meddelte, at Bestyrelsen atter vilde indgive en Adresse om Ejderpolitikken og Skandinavismen til Kongen.

B. Christensen oplæste Adressen, hvori det hedder: „Efter at den holstenske Stænderforsamling uforbeholdent har fordret et Slesvigholsten og derved en Sønderlemmelse af Danmarks Rige, som den danske Konge og det danske Folk aldrig kan samtykke i, maa det synes umuligt, at de hidtil gjorte Helstatsforsøg — nu allerede 4 i Tallet — yderligere tør fortsættes af en dansk Regering. Vi, Deres Majestæts trofaste danske Mænd, bønfalder Deres Majestæt om endelig at fjerne af Deres Majestæts Raad de Ministre, som endnu vilde forsøge yderligere Forhandlinger og Indrømmelser eller endog blot Genoptagelsen af de af den holstenske Stænderforsamling nu forkastede Tilbud. Det, hvorom det herefter maa gælde for et Ministerium, der vil førtjene den danske Konges og det danske Folks Tillid, vil være at stræbe hen til, at Danmarks endelig med Ejderen som Rigsgrænse, med Danmarks Riges Grundlov af 1849 som Rigsbanner og med vore skandinaviske Broderfolk som Forbundsfæller udskilles fra de tyske Forbundslande, Holsten og Lauenborg. Disse Landes Stilling til Deres Majestæt og til Danmark kan, efter Eksemplet fra Luxemborgs til Holland, derefter ikke være overvejende vanskelig at ordne.

Gud bevare Deres Majestæt og lade være Deres Majestæt forbeholdt ad denne Vej at fuldbyrde inden Deres Livsaften den Genfødselse af Danmarks gamle Rige, som Deres Majestæt med kgl. Højsind og Visdom grundlagde den 5. Juni 1849“.

Bestyrelsen holdt Møder i Stubbekøbing 20. April

og i Ringe 27. April 1861. B. Christensen og I. A. Hansen udtalte sig som ved Mødet i Sorø. Der var nogen Opposition paa disse to Møder. Man ansaa Adressen for en Mistillidsadresse til Ministeriet.

Mange Vælgere underskrev Adressen.

Som Svar paa en Forespørgsel fra Nykøbingkredsen i Holbæk Amt svarede Bestyrelsen 29. Marts 1861, at den ansaa det for særdeles ønskeligt, at enkelte større Godsejere, som i den sidste Tid havde vist en folkelig Retning ved at slutte sig til „Dannevirkeforeningen“, f. Eks. Grev Holstein-Ledreborg og Baron Zytphen-Adeler til Dragsholm, blev valgt ind i Rigsdagen. Den sidste havde været Medlem af Bondevenernes Selskab siden 1846.

Godt 14 Dage før det ordinære Folketingsvalg 14. Juni 1861 udsendte Bestyrelsen et langt Opraab til Bondevenernes Selskabs Medlemmer.

Den omtalte heri Forholdet mellem Danmark og Tyskland, Kundgørelsen af 6. Novbr. 1858 om Fællesforfatningens Ophævelse for Holstens og Lauenborgs Vedkommende, Junigrundlovens Lemlæstelse, Ministeriet Halls Stilling til et Forbund med Sverige-Norge, Adresserne til Kongen og Ministeriets Plan om at lade Fællesforfatningen afløse Junigrundloven.

„Lad derfor Genophøjelsen af Grundloven af 5. Juni 1849 — med det deri tagne Forbehold for Sønderjylland — til Grundlov for Danmarks Rige være Eders Forlangende til Kandidaterne i Aar“.

Bestyrelsen omtalte derefter Ministeriet Rotwitt (2. Decbr. 1859-24. Febr. 1860) — det første Venstreministerium — og forskellige Love, bl. a. Loven om Fæstevæsenet af 19. Febr. 1861, som den ikke nærede nogen videre Tillid til.

Embedsmandspartiet (nærmest nationalliberal) havde Flertal i Landstinget og havde standset flere Lovforslag, som det ikke syntes om.

Og dernæst, I kofteklædte Vælgere! Spørg Embedsmandspartiets Kandidater, om de vil Grundlovens fulde Ikræfttræden paa ny med Forbeholdet om dens Overførelse paa Sønderjylland, om de vil en større Selvstændighed for Kommunerne i disses indre Anliggender, saa de faar Beslutningsret i deres egne Sager uden Regeringens Indblanding, om de vil faste Lønninger for Præster, og om de vil en virkelig Lov om Embedserklærings Offentlighed. Men spørg dem fremfor alt, om de anser den almindelige Valgret for at være en Grundlovsret, og om de vil forsvare den ubeskaarne Bibeholdelse af denne Ret.

„Møder derfor alle som een paa Valgdagen og svigter ikke Eders tidligere Talsmænd, men agter Øjeblikkets Fare udad- som indadtil, viser Eder som fri Mænd, som Kærnen i et Folk, der vel er lidet — i Magt, i Rigdom og Intelligens —, men søger sin indre Styrke i en fri Forfatning og i selvstændige Sammenhold, og stem frejdigt paa den Kandidat, der ved Ord, Stilling og Gerning byder Borgen for at ville uforfærdet og upaavirket af Ministeriets Titler, Ordener, Pensioner, Embeder og Lønninger tjene Danmarks Selvstændighed, Frihed og Lighed“.

Efter 1862 syntes Interessen for Bondevenernes Selskab at være svækket hos Landbefolkningen. An-

tallet af Medlemmer gik sikkert stærkt tilbage. Det vides ikke, hvor mange Medlemmer Selskabet havde i 1860erne.

I Bladet „Danmark“ stod følgende i Marts 1863:

Bondevennernes Selskab kan i Grunden ikke læn­ger siges at eksistere som en politisk Forening; thi at de 5 Mand, der af Guds Naade og ved eget Valg udgør dette Selskabs Bestyrelse, hvert 3. Aar eller saa omtrent optræder som Bestyrelse i et Valg­program eller lignende, er i saa Henseende næppe tilstrækkeligt. Dette Selskab er derimod saa at sige blevet opløst i en Mængde lokale Foreninger, der under forskellige Navne, hyppigst Landkommunal- og Valgforeninger, ompænder Øerne som et Net“.

Redaktør I. A. Hansen protesterede i „Morgen­posten“ for 23. Marts 1863 mod denne Udtalelse.

Københavnerne holdt et stort Møde i Casino 28. Marts 1863. Der blev vedtaget Resolutioner om, at Ejderpolitiken fra 1848 skulde genoptages, og at Holsten og Lauenborg skulde udskilles fra de dan­ske Landsdele.

Man opfordrede Vælgerne rundt omkring i Lan­det til at tiltræde Resolutionerne paa offentlige Mø­der og sende Besked herom til Konsejlspræsident Hall eller til Præsidenten for Rigsraadet.

Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab udtalte, at disse Resolutioner faldt sammen med dens Adresser i 1858 og 1861; men den bebrejdede Ind­byderne til Casinomødet, at de ikke havde omtalt det nordiske Folke- og Forbundsspørgsmaalet, skønt det var en Kendsgerning, at den svensk-norske Re­gering i de sidst forløbne Aar under Ministeriet Halls Svagheder i dets Forhandlinger med Stormagterne med Varme, Styrke og Indsigt havde talt Danmarks Sag.

Den anbefalede Venner og Meningsfæller at til­træde Casinobeslutningerne paa de Møder, som vilde blive holdt.

Ministeriet Hall sluttede sig til Casinomødets Be­slutninger og fik Rigsraadet til 13. Novbr. 1863 at vedtage en ny Fællesforfatning for Danmark og Slesvig. Dens Folketing var som Junigrundlovens, mens der var privilegeret Valgret til dens Lands­ting. Det var Regeringens Hensigt, at denne Fæl­lesforfatning skulde afløse Junigrundloven i alle Forhold.

Frederik den Syvende døde 15. Novbr. uden at have underskrevet ovennævnte Fællesforfatning. Det blev derfor den ny Konge, Christian den Nien­des første Regeringshandling. Han tøvede i 3 Dage og underskrev den først d. 18. Novbr., da han frygtede for, at den vilde give Anledning til Krig med Tyskland, hvilket ogsaa blev Tilfældet.

29. Novbr. 1863 udsendte Bestyrelsen en lang Re­degørelse om de politiske Forhold i Danmark til sine politiske Venner. Den angreb voldsomt No­vemberforfatningen, fordi kun $\frac{1}{20}$ af Folketings­vælgerne havde Valgret til denne Forfatnings Landsting, og fordi 12 Landstingsmænd skulde væl­ges af Kongen, det vil sige Regeringen. Den øn­skede, at Junigrundloven skulde gælde for Sønder­jylland, og den opfordrede Venner og Meningsfæl­ler til at holde fast ved denne Grundlov.

Den opfordrede Landboerne til om nogle Uger

at møde ved Frederik den Syvendes Ligbegængelse i Roskilde.

Bestyrelsen indbød nu sammen med den jyske Folkeforening og Østifternes Folkeforening Med­lemmerne til et Møde i Apollosalen i København 21. Decbr. 1863. Her mødte mellem 6 à 700 valgte Re­præsentanter fra alle Danmarks forskellige Egne.

C. Alberti aabnede Mødet og meddelte, at man vilde sende en Adresse til Christian den Niende. 5 Mand, 2 fra Jylland og 3 fra Øerne, valg­tes til at udarbejde Adressen, og de forlod saa Mødet, hvor Forhandlingerne fortsattes.

I. A. Hansen foreslog at rejse et Mindesmærke for Frederik den Syvende i Jylland, hvilket efter nogen Forhandling enstemmigt vedtoges.

Efter nogen Tids Forløb vendte Udvalget tilbage. Skolelærer Hansen fra Gunslev paa Falster oplæste Adressen, som vedtoges enstemmigt.

Der blev nu valgt en Mand fra hvert Amt und­tagen Thisted til en Deputation, der skulde bringe Resolutionen til Kongen. De — 19 ialt — fik saa Audiens hos Kongen, som ønskede at hilse paa alle Deltagerne, der var fulgt med Deputationen.

Gmd. Hans Jensen i Kundby var Deputatio­nens Ordfører, og han fik Kongens Tilladelse til, at Skolelærer Hansen oplæste Adressen.

I den omtalte Frederik den Syvendes Død og Begravelse og Junigrundloven, Danmarks farefulde Tilstand og Utilfredsheden med Novemberforfat­ningen.

Til Slut stod der: „Maatte det være Deres Maje­stæt givet ved en i Sandhed folkelig og frisindet Regering endelig at genopbygge vort gamle elskede Danmarks Rige! Maatte det være Deres Majestæt givet endelig at se de Farer fjernede, som nu truer Tronen og Landet, og maatte Deres Majestæt saa­ledes grundlægge den Kærlighed for Deres Maje­stæt, Deres ophøjede Dronning og Deres kgl. Slægt, der er Kronens ypperste Værn og Pryd!

Gud beskærme og velsigne Deres Majestæt, vor Dronning, Deres Børn og Danmarks Rige!“

Kongen takkede for de i Adressen udtalte Fø­lelser og udtalte sin Glæde over at se saa mange tro og ham hengivne Undersaatter fra alle Landets Egne. Han vilde ikke Krigen, uden naar Danmarks Ære og Selvstændighed fordrede den, og han sto­lede paa sit Folks Bistand.

I Anledning af Folketingsvalget 7. Juni 1864 ud­sendte Bestyrelsen 22. Maj et Opraab til sine po­litiske Venner. Den mente, at Forholdet mellem Novemberforfatningen og Junigrundloven vilde blive behandlet paa de kommende Rigsdage, og den holdt stadig fast ved Junigrundloven. Den opfor­drede Vælgerne til at vrage enhver Kandidat, som vilde finde sig i, at Junigrundlovens Valgbestem­melser blev fraveget ved en Sammensmeltning af Rigsdagen og Rigsraadet. Det havde nemlig vist sig, at Junigrundlovens Valgbestemmelser havde et tal­rigt og mægtigt Antal Fjender baade i det sidst fratraadte Ministerium og i det nu opløste Rigs­raad og i Pressen. Vælgerne til Rigsraadets Lands­ting bestaar nærmest af Embedsmænd og Kapi­talister.

Lad derfor Kandidaterne erklære sig ubetinget

for den almindelige Valgret, saaledes som denne er ordnet ogsaa for Landstingets Vedkommende, hvis de skulde opnaa Valg. Lad dem uden Omsvøb sige, at de vil nægte deres Stemme til enhver Sammensmeltning af Rigsdagen med Rigsraadet, med mindre Valgretsbestemmelserne i Junigrundloven overføres paa Rigsraadet.

De ønskede deres Venners Understøttelse til ved det forestaaende Valg af faa Fæstevæsenet endeligt løst, da det havde vist sig, at det ikke kunde løses ad Frivillighedens Vej. —

Da B. Christensens Forslag om at standse Forhandlingerne om Rigsdagens og Grundlovens Omdannelse efter en heftig Debat i Rigsraadets Følketing blev forkastet 31. Januar 1865 med 56 Stemmer mod 39, nedlagde C. Alberti, B. Christensen og Frølund straks deres Mandater som Medlemmer af dette Ting.

I. A. Hansen og Müllen erklærede, at det var muligt, at det, de 3 andre Bestyrelsesmedlemmer havde gjort, var det eneste forsvarlige; men de vilde alligevel ikke følge deres Eksempel, fordi deres Stemmer ved andre Sagers Behandling kunde blive haardt savnet, fordi der i deres Sted maaske kunde blive valgt Dødsfjender af Rigsdagen, og fordi næsten alle vore politiske Meningsfæller i Rigsraad og Rigsdag fraaraadede det.

Bestyrelsen udsendte sit sidste Opraab 9. Maj 1865.

Den udtalte heri, at den Rigsraadssamling, der sluttede 11. April, havde vist, at der opstod et spændt og stridigt Forhold mellem Folketing og Landsting, naar det sidste var valgt efter en ufulkelig Valglov. Dette Landsting sluttede med at vedtage et Forslag til en ny Grundlov i Stedet for Junigrundloven, hvorved Rigsdagens Landsting vilde blive en Forsamling af Konge- og Stændervalgte i Stedet for som nu en Forsamling af Folkevalgte. Rigsraadets Folketing sluttede med at forkaste alle Forslag til Forandringer i Grundloven af 5. Juni 1849. Saa uforenelige var disse 2 Repræsentationer efter næsten ½ Aars Forhandling.

Regeringen opløste saa Rigsraadets Folketing og udskrev Valg til 30. Maj.

Bestyrelsens Standpunkt ved Valget 30. Maj var som tidligere: Kong Frederik den Syvendes Grundlov uforandret og Rigsraadets Nedlæggelse. Den bad sine Venner paa Valgdagen at fjerne de Folketingsmænd, der havde vist sig enten som aabne Fjender eller tvetydige Venner af Kong Frederiks Grundlov og af Menigmands Valgret, og foretrække den Kandidat, som ubetinget erklærede sig for denne Grundlov og den almindelige Valgret.

Noget efter dette Valg opstod der vist nogen Uenighed indenfor Bestyrelsen, skønt intet nævnes derom, idet I. A. Hansen sluttede Forlig med Godejerne paa et Møde i Hotel „Phønix“ i København 10. Oktbr. 1865 om Forfatningssagen, hvorved der skabtes Flertal for 66-Grundloven med privilegeret Valgret til Landstinget. De øvrige Bestyrelsesmedlemmer holdt fast ved Junigrundloven.

Bondevennernes Selskab ophørte uden Tvivl med Regnskabsaarets Udløb 31. Maj 1866. Officielt blev Selskabet aldrig ophævet.

To nye Foreninger, nemlig Venstreforeningen „Femtejuni-folkeforening“, stiftet 1865, og „Tiende-oktoberforeningen“ mellem de store og smaa Bønder, stiftet 21. Novbr. 1865, afløste det.

(Fortsat fra Omslagets 2. Side)

tage i Hjemstavnsturen. Registrerne uddeles uden Vederlag, og Modtagerne bliver anmodet om at lægge Registret blandt Gaardens øvrige Dokumenter og til at drage Omsorg for, at det i Fremtiden stadig følger Gaarden. Endvidere opfordres de til at føre Listen over Indehaverne videre paa den Plads, som er levnet til dette Formaal. Samtidig med Udlæringen anbringes et Duplikat af Registrerne i Lejre Fredningsforenings Arkiv.

I Samværet mellem Landsbyens Beboere er Ordet nu frit, og der kan stilles Spørgsmaal om Byens Forhold i ældre Tider, ligesom nogle af de gamle tager Ordet og drager gamle Minder og Skikke frem.

Det vilde folkeligt og kulturelt have stor Betydning, om et lignende Kulturarbejde i Hjemstavnen kunde vinde Udbredelse til alle Dele af vort Land og for de danske Bøndergaardens Vedkommende resultere i, at der paa hver Gaard fandtes et saadant Register.

I en følgende Artikel vil Førstelærer Strange Nielsen gøre Rede for Kilderne og deres Benyttelse ved Udarbejdelsen af Landsbyens og dens Gaardens Historie.

Prøve paa et Gaardregister

Matr. Nr. 4-a Højby By, Rorup Sogn,
RYNKEBJERGGAARD.

Gaarden ejedes 1662 af Københavns Magistrat og skødedes herfra 1. 5. 1744 til Greve J. L. Holstein, Ledreborg, under hvilket Grevskab den hørte, til den 1920 overgik til Selveje.

Gaardens Beboere er:

- 1662 Knud Pedersen, som findes nævnt 1680, 1688, 1692 og 1706. Han afstod Gaarden 1717 i meget høj Alderdom.
- 1717 Anders Ipsen fik Fæstebrev 15. Oktober. Afstod Gaarden af Armod 1725.
- 1725 Peder Pedersen fik Fæstebrev 11. April. Afstod Gaarden af Alderdom 1765 til sin Søn.
- 1765 Peder Pedersen fik Fæstebrev 1. Maj. Afstod Gaarden af Armod 1782.
- 1782 Anders Jørgensen fik Fæstebrev 29. April. Døde 1811.
- 1811 Peder Christensen overtog Gaarden. Døde 1823.
- 1823 Peder Christensens Enke. Afstod Gaarden 1835 til sin Brodersøn.
- 1835 Jens Nielsen fik Fæstebrev 10. Oktober. Afstod Gaarden til sin Søn 1865.
- 1865 Peder Jensen overtog Gaarden 1. Maj. Afstod den 1900 til sin Stedsøn.
- 1900 Peder Hansen overtog Gaarden. Afstod den 1940 til sin Søn.
- 1940 Anders Hansen.

Dette Blad skal opbevares paa Gaarden.

Ved Lejre Fredningsforenings Hjemstavnsvandring i Højby i September 1946.

Udarbejdet af:
Sign.

A. Strange Nielsen,
Kommunelærer.

Uddelt af:
Sign.

Vald. Hansen,
Mejeriejer,
Fmd. f. Lejre Fredningsforening.

Forenings-MEDDELELSER

Da Foreningens juridiske Konsulent, Hr. Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, gratis har stillet et mindre Oplag af hans i sin Tid udgivne Bog „Slægt og Jord“ (En landbrugspolitisk Studie) til Raadighed for Foreningens Medlemmer, kan Bogen mod Indsendelse af Forsendelsesporto 60 Øre i Frimærker rekvireres paa Foreningens Kontor saa længe Oplag haves.

Fjerde Generation paa Lynderupgaard

Godsejer Kield Kiildsen har overdraget Lynderupgaard i Lynderup ved Viborg til sin Søn, Skovejer Jens Kiildsen, Trend Storskov, og Ejendommen er dermed overgaaet til fjerde Generation af Slægten.

Godsejer Kield Kiildsens Bedstefader af samme Navn købte Lynderupgaard i 1828. Han selv købte den i 1908 af Faderen, Jens Kiildsen. Oprindeligt var der til Lynderupgaard 260 Tdr. Hartkorn Fæstegods, men det sidste Fæstegods solgtes i 1906. Af de tre Kirker, som hørte til Gaarden, blev den sidste, Lynderup Kirke, solgt allerede før den første Verdenskrig. Lynderupgaards Tilliggende er 700 Tønder Land, hvoraf de 200 Tønder Land er Eng, 100 Tønder Land Skov og Resten Ager. Der er 34 Tønder Hartkorn fri Jord. Lynderupgaard har Fiskeriet paa en Kvadratmil i Limfjorden og paa 6 Kilometer i Laastrup Aa.

Lynderupgaards nye Ejer har i Forvejen 700 Tønder Land af Trend Storskov. Dette Skovomraade blev tilbage efter Salget af det Stykke Skov, Kongen nu har.

Skovejer Jens Kiildsen bliver indtil videre boende i Trend, og Faderen bliver paa Lynderupgaard, som i den kommende Tid vil blive malet og tapetseret. Godsejer Kiildsen regner med, at hans Søn flytter ind i sin nye Besiddelse ved Juletid.

Sønderjyllands Historie

Som saa ofte før i Danmarks Historie er dette Emne atter blevet højaktuelt, saa aktuelt, at dette Spørgsmaal blev en bestemmende Faktor ved et

politisk Valg. Dette er i høj Grad forkasteligt, da et saadant Spørgsmaal intet har med den almindelige Døgnpolitik at gøre. Det er ogsaa forkert af den Grund, at den menige Vælger kun ved meget lidt om dette Emne. Det kan være en Hjælp at læse A. D. Jørgensens fyrretyve Fortællinger og specielt om Grænseforhold at læse Claus Eskildsens Grænseleære. Men jeg vil anbefale alle, der ønsker at sætte sig ind i Sagen, at studere et meget betydeligt Værk, der er udkommet paa C. A. Reitzels Forlag, København. Værket hedder „Sønderjyllands Historie“ fremstillet for det danske Folk. Det er redigeret af Vilh. la Cour, Knud Fabritius, Holger Hjelmholt og Hans Lund, og der findes deri Bidrag af mange betydelige Mænd.

Jens Jensen,
Soed.

Overdraget Slægtsgaard

Gdr. P. Sigvardsen, Jelstrup ved Aars, har overdraget sin Gaard i Forpagtning til sin Svigersøn, Gdr. P. Jensen, Jelstrup.

Gaarden har været i Slægten Sigvarsens Eje i flere Generationer, og P. Sigvardsen har ledet dens Drift gennem godt 40 Aar. Til Gaarden hører et Areal paa ca. 70 Tdr. Land.

Gdr. P. Jensen har derefter solgt sin Gaard i Jelstrup med Besætning og et Areal af 16 Tdr. Land til Gaardbestyrer Henrik Nielsen, Hyllebjerregaard, for 48,000 Kr. og med Overtagelse den 11. Oktober.

Slægtsgaardsforeningens Møde i Odense

Slægtsgaardsforeningen i Odense Amt holdt den 1. Oktober Møde paa Fyns Forsamlingshus i Odense med Redaktør Jens A. Petersen som Taler. Da Tilslutningen var ringe, enedes man om at prøve at holde Møder ude i Sognene. Det første Møde vil blive holdt i den nærmeste Fremtid, og saafremt der viser sig tilstrækkelig Interesse for saadanne Sognemøder, vil de blive fortsat med Møder over hele Fyn, idet man paa centralt beliggende Steder vil prøve at samle Medlemmerne og andre Interesserede fra tre-fire Sogne til Aftenmøder, hvor Redaktør Petersen vil tale og fremvise Lysbilleder i Tilknytning til Foredraget.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

København V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan til 4 % Rente

i Landejendomme og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Kurs for Tiden 101 $\frac{1}{4}$